

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Шушкевича Юрія Олександровича
«Народний рух України на Рівненщині в 1989-1999 рр.»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за
спеціальністю 07.00.01 - історія України**

Народний рух України, що виник у період «горбачовської перебудови», посів чільне місце в процесі українського національного відродження. Його виникнення та діяльність стали спонукальними факторами поглиблення демократичних процесів, пробудження національної самосвідомості українського суспільства. Звідси невщухаючий інтерес, більшою мірою у істориків, до процесу оформлення та функціонування легальної громадської політичної організації, яка забезпечила ідеологічні та соціально-політичні передумови здобуття народом України державної незалежності. На теперішній час існує значний доробок українських вчених (монографії, дисертації, збірники документів), в яких розповідається про різноманітну діяльність Руху у сфері відродження історичної пам'яті, культури, традицій та духовності українського народу, утвердження демократії, проведення реформ, побудови громадянського суспільства в Україні тощо. Однак у списку наукових праць «рухівської тематики» занадто малий відсоток досліджень, присвячених створенню та діяльності краївих та обласних осередків НРУ, За таких обставин слід вітати спробу Юрія Шушкевича визначити передумови, причини та охарактеризувати процес утворення наприкінці 80-х рр. ХХ ст. у Рівненській області масової громадсько-політичної організації народнофронтівського типу .

Структура дисертації не викликає заперечень, є продуманою і такою, яка допомагає автору розкрити регіональну специфіку діяльності Рівненської краївової організації Народного руху України, обумовлену особливостями культурно-історичного розвитку та політичної ситуації у краї. Не викликають заперечень також мета і завдання дисертації, які повністю узгоджені з її науковою темою й є цілком адекватними внутрішньому змісту роботи.

У вступі наукового дослідження Ю. О. Шушкевича вміщено усі рубрики, передбачені вимогами ДАК України до оформлення дисертаций. Вони сформульовані чітко і відповідають вимогам до змісту цієї частини наукової роботи. При визначеності наукової новизни дисертант цілком слушно наголосив на наукознавчій затребуваності історіографічного узагальнення про те як відбувалася боротьба за здобуття незалежності України в межах Рівненської області, з'ясовано роль у цьому Народного Руху України.

В основу методології дослідження покладені принципи історизму, системності та об'єктивності. Помітне місце в «інструментарії» пошукача посіли такі загальноісторичні методи як проблемно-хронологічний та статистичний, що дозволило у відповідному руслі виявити та осмислити причинно-наслідкові зв'язки виникнення та розвитку НРУ на Рівненщині та охарактеризувати початок трансформації Руху із громадсько-політичної організації у політичну партію. Однак не зайвим було використання в роботі методу структурно-функціонального аналізу, який би дозволив чіткіше охарактеризувати різноманітні політичні, громадські структури, які існували в регіоні у часи «горбачовської перебудови», а також контент-аналізу (у дисертації використано чимало матеріалів тогочасних періодичних видань), що допомагає розкрити процес маніпулювання правлячим комуністичним режимом громадською думкою за допомогою преси.

Обсяг залучених для дослідження теми архівних й опублікованих джерел, характер їхнього використання засвідчили здатність автора до самостійної пошукової роботи, його ретельність у доборі найімовірніших фактів та об'єктивність наукового аналізу джерел. Творче опрацювання наявних здобутків історіографії проблеми, значної кількості нововиявлених відомостей дозволило автору охарактеризувати організаційну структуру, напрямки, методи, засоби діяльності Рівненської крайової організації НРУ, дати оцінку політичним опонентам НРУ та їх діям, осмислити результати і наслідки діяльності громадсько-політичної організації, її внесок у державотворчий процес.

Варто також зазначити, що діяльність Народного Руху України на Рівненщині розглянуто в контексті відповідної історичної доби, соціокультурних умов та новітніх напрацювань історичної науки.

Поданий у дисертації аналіз розробки проблеми у науковій літературі демонструє, що Ю. Шушкевич орієнтується у питаннях розвитку вітчизняної історіографії, добре знайомий з регіональними дослідженнями аспектів проблеми, опрацював наукові праці не тільки з історії України, але й з політології та етнофілософії.

Разом з тим, розкриваючи стан висвітлення в сучасній вітчизняній історіографії діяльності НРУ на Рівненщині автору варто було більш детальніше зупинитися на аналізі наукового доробку своїх попередників, зокрема критично осмислити монографію Івана Демянюка «Ми вище прapor підіймемо. Нарис історії боротьби за українську національну символіку на Рівненщині. 1988-1991 роки (Рівне, 2013.- 122 с.) та довідкове видання Руслана Постоловського та Гурія Бухало «За незалежну самостійну Україну: боротьба рівнян за відновлення української державності, 1987-1991 рр.: коротка хронологія подій». (Рівне, 1996. Вип. I. – 32 с.).

Здобувач сумлінно опрацював фонди центральних архівосховищ міста Києва (ЦДАГО України, Галузевий державний архів СБУ), матеріали, що зберігаються у архівному відділі Рівненського міськвиконкому, Державному архіві Рівненської області, що дало змогу: простежити ставлення владних структур до НРУ, основні етапи його становлення у регіоні.

Разом із тим, автору доцільно було б залучити архівні матеріали ф.п.3 (Рівненський райком КПУ) Державного архіву Рівненської області, які розкривають ставлення першого секретаря Рівненського міськкому КПУ Віталія Опришка стосовно діяльності в обласному центрі неформальних організацій. Значно б розширили джерельну базу дослідження документи архівних відділів Дубенської, Здолбунівської, Млинівської, Острозької, Радивилівської районних адміністрацій, які характеризують діяльність окремих

міських та районних організацій, місцевих осередків та активістів НРУ в області.

У дисертаційній роботі широко використано збірники документів, довідкові видання, спогади та епістолярні джерела. Слід віддати належне автору, який через «его-документи», художню тканину мемуарів прагне розкрити та співставити різні погляди на внутрішні та зовнішні конфлікти у Рівненській краївій організації НРУ, їхні причини та наслідки.

В основному змісті дисертації (II-й, III-й та IV-й розділи) комплексно досліджено низку аспектів, що охоплюють порушену проблематику. Так у підрозділі 2.1 дисертації (с. 22-33) досліджується суспільно-політична ситуація в Україні в другій половині 80-х – початку 90-х років ХХ століття, розкриваються форми і методи протидії комуністичної партії процесу становлення та функціонування «неформальних» організацій Рівненської області. Разом з тим, описуючи яким чином формувалася мережа осередків НРУ в області, автор чомусь залишає поза увагою зміст і аналіз резолюцій, які приймалися на установчих зборах районних і міських осередків Руху (с. 29-32). Було б також доцільним, на нашу думку, прокоментувати наведене в дисертації на стор. 28-29 висловлювання члена НРУ Олега Матківського, що «Рівненський Рух був одним з найпотужніших в Україні».

У підрозділі 2.2 автор, опираючись на архівні матеріали, а також на регіональну рухівську пресу об'єктивно та детально висвітлює дискусію серед членів Рівненської краївової організації протягом лютого-грудня 1992 року стосовно трансформації Народного Руху з громадсько-політичної організації у партію (с. 33-38).

Цінний фактологічний матеріал міститься у підрозділі 2.3. дисертації (с. 38-43), в якому наводяться статистичні дані про місцеві партійні осередки Руху на території області в 1992-1998 роках.

Значна увага в підрозділах 2.4 та 2.5 приділяється процесу формування навколо керівного ядра обласного осередку Руху лояльних громадських

організацій та генезі конфлікту всередині керівництва організації. Як нам здається на сторінках дисертації автору вдалося створити об'єктивний політичний портрет лідера Рівненської крайової організації Василя Червонія, проте мало знаходимо оціночних суджень про засновника НРУ на Рівненщині Миколу Поровського.

Привертає увагу третій розділ дисертації, присвячений протистоянню Руху з Компартією, та з місцевим бюрократичним апаратом на заключному етапі існування УРСР та в перші роки незалежності України (с. 59-77, 84-109). Доречним, на наш погляд, є вміщений автором підрозділ 3.2 (с. 77 -84), в якому розкривається роль НРУ в політичній боротьбі на Рівненщині в сфері релігії. У підрозділі детально показано, як члени НРУ сприяли збільшенню кількості парафій УПЦ КП, але відсутня інформація про ставлення рухівців до легалізації Української греко-католицької церкви в регіоні.

Серед позитивних рис дисертаційного дослідження відзначимо намагання автора висвітлити у четвертому розділі участь НРУ у виборах до представницьких органів влади різних рівнів у 1990-х роках та здійснити характеристику засобів діяльності, які застосовувалися крайовою організацією для підвищення власного політичного іміджу. Розкриваючи ініціативи обласного осередку НРУ в культурно-просвітницькій сфері, варто було детальніше зупинитися на взаємодії членів рівненського крайового проводу з рухівцями Волинської, Житомирської, Львівської, Хмельницької областей у проведенні екологічних мітингів, просвітницьких заходах під Берестечком, акції «Ланцюг єднання», популяризації Української повстанської армії.

У цілому дисертаційне дослідження в переважній більшості своїх структурних частин є концептуально і фактографічно оригінальним. Висновки дисертаційної роботи виглядають достовірними та такими, що відповідають завданням, які Ю. О. Шушкевич поставив перед собою при написанні даного дослідження (с. 157-160). Результати дисертаційного дослідження мають практичну значущість, оскільки вони сприятимуть подальшому поглибленню аналізу визначеній теми та суміжної проблематики. Напрацювання автора

можуть бути використані під час творення різноманітних навчальних програм, курсів і спецкурсів з новітньої історії України.

У цілому наші побажання і зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Вважаємо, що дисертація Шушкевича Ю.О. «Народний рух України на Рівненщині в 1989-1999 pp.», є повною мірою самостійним науковим дослідженням, виконаним належному науково-теоретичному рівні і відповідає вимогам ДАК України щодо присудження наукових ступенів, а тому її автор заслуговує надання їй наукового ступеню кандидата історичних наук за спеціальністю 07. 00. 01 – історія України.

Старший науковий співробітник
відділу історичної регіоналістики
Інституту історії України НАНУ,
кандидат історичних наук, доцент

О. Г. Бажан

3.03.2017 р.

